

Notitie actief burgerschap en sociale integratie

Versie Schoolplan 2015-2019

Inleiding

Scholen leiden kinderen op voor deelname aan de maatschappij van de toekomst. In deze pluriforme samenleving dienen zij een zelfstandige en betekenisvolle plaats in te kunnen nemen. In de maatschappij staan mensen in relatie tot elkaar. Dit vraagt om een open houding van begrip en respect, maar ook behulpzaamheid en participatie. Om kinderen hierop voor te bereiden, moeten scholen aandacht besteden aan actief burgerschap en sociale integratie. Centraal daarbij staat de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Scholen mogen zelf invulling geven aan dit beleid. In dit document wordt de visie van Educatis beschreven. Educatis is een vereniging voor reformatorisch primair onderwijs. De Bijbel is onze eerste en belangrijkste inspiratiebron. Het grote gebod is God liefhebben boven alles en de naaste als jezelf. Deze grondgedachte uit de Bijbel vormt het fundament van goed burgerschap. In de Bijbel wordt dit onder andere uitgewerkt door verschillende wetten, samengevat in de tien geboden.

De kerndoelen voor het onderwijs beschrijven enkele zaken rond burgerschap. Ook wordt in de kerndoelen een relatie gelegd tussen (Nederlands) taalonderwijs en succesvolle deelname in de samenleving en de sociale functie van taal.

Kerndoelen

Een directe relatie met burgerschap is in de kerndoelen te vinden in het domein 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. De specifieke kerndoelen zijn:

- 36 De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
- 37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- 38 De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
- 39 De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.
- 47 De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
- 51 De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- 52 De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en Holocaust; televisie en computer.
- 53 De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Identiteit

De christelijk-reformatorische identiteit beïnvloedt onze visie op burgerschap en de maatschappij. Onze identiteit beïnvloedt het kijken naar onszelf en het kijken naar de

wereld. Het heeft te maken met zelfbeeld, hoe we in de wereld staan, hoe we onszelf zien ten opzichte van God en anderen. In onze optiek is opvoeden kinderen leiden naar de volwassenheid. Daarbij zien we opvoeden en onderwijzen als het ontwikkelen van een levenshouding overeenkomstig de waarden en normen van de Bijbel.

Vorming tot burgers

Veugelers (Veugelers 2003; Leenders/Veugelers 2004) onderscheidt drie typen burgerschap: individualistisch, aanpassingsgericht en kritisch-democratisch. Onze scholen werken aan kritisch-democratisch burgerschap. In onze optiek is zowel de individuele als de sociale - op het algemeen belang gerichte - ontwikkeling van belang. Waardenontwikkeling is een doorgaand proces, waarbij de kritische houding evenzeer van belang is als de communicatieve en empathische houding. Een aantal waarden die een sterk universeel karakter hebben, willen we hooghouden. Hierbij denken we aan de 7 basiswaarden van de democratische rechtsstaat:

- vrijheid van meningsuiting
- gelijkwaardigheid
- begrip voor anderen
- verdraagzaamheid
- autonomie (zelfstandigheid)
- afwijzen van onverdraagzaamheid
- afwijzen van discriminatie.

Kernwoorden betreffende burgerschapsvorming

SLO heeft drie kernwoorden beschreven, waar wij alle onderdelen van burgerschapsvorming onder willen brengen.

Identiteit

Kinderen moeten leren wie ze zelf zijn en weten waar ze voor staan. Ook moeten kinderen zich bewust worden wie ze zijn ten opzichte van hun Schepper, de Heere God en de medeschepselen. Op onze scholen vindt veel reflectie plaats op het eigen gedrag en op de omgang met anderen.

Democratie

Kinderen op onze scholen moeten weten hoe de democratie werkt. Wat zijn de spelregels in de democratie? Wat zijn de grondrechten en de maatschappelijke plichten? Waarover mogen mensen meepraten en meebeslissen? Hoe ga ik om met diversiteit? Op school leren kinderen niet alleen over de democratie, maar vooral hoe ze positief deelnemen en bijdragen aan democratische processen. De school is dus ook een oefenplaats.

Participatie

Actief burgerschap betekent actief deelnemen aan de samenleving. Participatie betekent voor ons vooral deelnemen aan maatschappelijke verbanden en contact met andere inwoners van ons land en daar buiten. Kinderen leren op school vaardigheden om actief mee te doen in de samenleving. Kinderen kunnen op sommige punten betrokken worden bij het beleid van de school en daarmee stimuleren we hun eigen verantwoordelijkheid.

Visie op burgerschapsvorming en sociale integratie

Vanuit bovenstaande kaders komen we tot de volgende visie:

Leerlingen groeien op in een pluriforme samenleving en maatschappij. Onze scholen vinden het belangrijk kinderen hierop voor te bereiden. Leerlingen maken nu al deel uit van samenlevingen op klein niveau zoals het gezin, de school en de kerk. In onze optiek moeten deze micro-samenlevingsvormen de kinderen voorbereiden op de maatschappij als geheel.

Kennis van de verschillende rechtsvormen en structuren is hierbij van belang. Vanuit onze christelijk reformatorische identiteit vinden we het van belang dat kinderen positief-kritisch leren kijken naar de maatschappij en haar uitingsvormen. Kinderen wordt geleerd respect te hebben voor anderen en naar anderen om te zien vanuit het Bijbels gebod tot naastenliefde.

Wij willen de kinderen brede kennis over en verantwoordelijkheidsbesef voor de samenleving meegeven. Dat uit zich in attitude en vaardigheden. In de school leren leerlingen samenleven met anderen.

Hoe maken we dat waar?

Een inventarisatie van tot op heden voorkomende aandachtsgebieden t.a.v. burgerschapskunde (m.n. kerndoel 37 t/m 39) levert vanuit de gestelde doelen het volgende op:

De leerlingen kennen de eigen identiteit vanuit de eigenheid van het christen zijn. Zij leren zich gedragen vanuit algemeen aanvaarde waarden en normen, die hun basis vinden in Gods Woord. (kerndoel 37)

- Lessen Bijbelse Geschiedenis, met name daar waar het gaat om invulling van de tweede tafel van de wet (omgang met de naaste), het rentmeesterschap, de dienstbaarheid en gerechtigheid in de praktijk.
- Christelijke feestdagen: vieringen Kerst, Pasen, Hemelvaart en Pinksteren. Ook wordt aandacht besteed aan Hervormingsdag en de Reformatie.
- De behandeling van de Tien Geboden in de boven- en onderbouw van de school, waar het gaat om de wijze waarop we in de wereld moeten staan.
- Er is aandacht voor begeleide confrontatie met uitingen in de samenleving vanuit eigen identiteit (op het vlak van bijv. muziek, sociale media, seksualiteit)
- Vanuit Gods Woord komen in de bijbelvertellingen en bij de behandeling van de geboden begrippen als soberheid, matigheid, verantwoordelijkheid, zorgvuldigheid, zorgzaamheid, kortom rentmeesterschap aan de orde.
- De kinderen krijgen voorbeelden in hun leefomgeving vanuit ouders en leerkrachten (identificatiefiguren).
- Er is aandacht voor omgang met elkaar, sociale cohesie, gedragsproblematiek e.d. Hierbij worden ouders betrokken als partner van de school.
- De school krijgt door middel van het pedagogisch LVS en de vragenlijst sociale veiligheid inzicht in het pedagogisch klimaat en de veiligheid van leerlingen, leerkrachten en ouders op school.
- De school investeert in het voeren van gesprekken met leerlingen ten behoeve van begrip, vertrouwen en het ondervangen van (gedrags)problematiek en ondersteunen van sociale cohesie.

Schoolspecifieke zaken:

- *Tijdens de maandopening staan we op school stil bij de praktische toepassing van Bijbelse thema's, de sociale omgang met elkaar, de aandacht voor de naaste en de attitude van kinderen. De kinderen hebben hierin een actieve rol. Zij bereiden het geleerde zelf voor en presenteren dit aan elkaar. Hierdoor leren zij ook spreken in het openbaar en is taalvaardigheid een belangrijke component in de sociale omgang.*
- *In de lessen seksuele vorming wordt aandacht besteed aan een Bijbelse benadering van seksualiteit en diversiteit met als uitgangspunt respect.*
- *Tijdens de lessen begrijpend lezen en mediawijsheid wordt de kinderen geleerd hoe zij op een goede manier kunnen participeren in de online wereld met behulp van nieuwe media. Centraal staat hierbij het ontwikkelen van een attitude vanuit de christelijke identiteit.*

De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger. (kerndoel 36)

De leerlingen 'kennen' de spelregels van onze samenleving. Voor zover dat van hun leeftijd verwacht mag worden, weten ze iets van de wijze waarop onze samenleving is georganiseerd en de waarde daarvan. Ze weten ook de weg in het maatschappelijk verkeer. (kerndoel 36)

- **Geschiedenis:** Bij de behandeling van termen als democratie, communisme, kapitalisme, dictatuur e.d. en bij het opkomen van politieke stromingen, verzuiling en de ontwikkelingen in de 20^e en 21^e eeuw; groep 6: Het Frankische rijk, bestuur in de middeleeuwen, Bisschoppen, graven, hertogen; het belang van mensenrechten (bijv. bij de behandeling van de slavernij; Anne Frank); de behandeling van staatsinrichting; groep 8: opkomst socialisme, communisme, liberalisme e.d. bij geschiedenis, behandeling WO-II;
- **Aardrijkskunde:** Bij de behandeling van landen waar de kernwaarden van de democratie en goed burgerschap met voeten worden getreden; het behandelen van actuele spanningen en conflicten in de wereld tegen hun achtergrond; het behandelen van andere godsdiensten en levensovertuigingen.
- **Aan de hand van de actualiteit** komen onderwerpen als politie, rechtspraak, verantwoordelijkheid van de burger en dergelijke regelmatig aan de orde.

Schoolspecifieke zaken:

De leerlingen maken spelenderwijs kennis met de spelregels van onze democratische samenleving door middel van geënceneerde raadsvergaderingen, het oprichten van (politieke) partijen, het voeren van campagne en debatten en het houden van verkiezingen in de vorm van een project. Verder brengen zij een bezoek aan de Tweede Kamer en maken zij de Prinsjesdag live mee, nadat ze hierover in de klas de theoretische baggage gekregen hebben.

De leerlingen begrijpen dat ze met behoud van de eigen identiteit onze naaste met respect tegemoet dienen te treden, waarbij verschillen in uiterlijk, leefwijze of in overtuiging niet mogen leiden tot afwijzing. (kerndoel 38)

- **Lessen Bijbelse geschiedenis:** Gastvrijheid van Abraham bijv. leven van de Heere Jezus, die omging met hoeren en tollenaars; Barmhartige Samaritaan.
- **Leerkrachten spreken met respect over de naaste, van welke aard of achtergrond ook.**
- **Er is respect tussen leerkrachten en leerlingen onderling.**
- **We leren kinderen respect hebben voor anderen, ook voor personen met andere opvattingen die wel eens onze school bezoeken.**
- **Er is een pestprotocol en een protocol kindermishandeling, hetgeen gebruikt wordt indien dit nodig of wenselijk is.**
- **De school heeft een vertrouwenspersoon aangesteld, waar leerlingen naartoe kunnen als ze zich onveilig voelen.**
- **Binnen onze scholen hanteren wij het visiedocument 'seksualiteit en diversiteit' van de VGS. Dat is als bijlage bij dit document gevoegd.**
- **Homohaat wordt actief tegengegaan, ook wanneer deze zich aandient in de zogenaamd 'onschuldige' vorm van grapjes en terloopse opmerkingen.**
- **Binnen het veilige schoolklimaat hebben leerlingen en medewerkers ruimte en veiligheid om uit te komen voor hun homoseksuele geaardheid. Tegelijk is er openheid om elkaar in liefde aan te spreken op Bijbelse normen op dit terrein.**
- **De school besteedt veel aandacht aan het bevorderen van de sociale competenties van leerlingen zoals het omgaan met elkaar en anderen, samenwerken, oplossen van problemen, gesprekken voeren met kinderen e.d.**
- **De school confronteert leerlingen binnen de schoolmuren met andersgezinden en aanverwante vraagstukken.**

- In de geschiedenis methode komen de volgende onderwerpen aan bod: Tolerantie (Willem van Oranje) remonstranten/contra-remonstranten, behandeling slavernij (VOC), kolonialisme, beeldenstorm, opkomst politieke partijen, wereldoorlogen, antisemitisme, de maatschappij in de jaren '60 tot '80, enz.
- Ook de taallessen worden vormgegeven rondom diverse maatschappelijke thema's.

Schoolspecifieke zaken:

Bij het vak seksuele voorlichting wordt aandacht gegeven aan seksuele diversiteit binnen de kaders van respect voor onze naaste en acceptatie van elk individu.

Van tijd tot tijd komen voorlichters op school spreken over diverse onderwerpen. Te denken valt aan taalgebruik, omgaan met groepsdruk, etc.

De leerlingen hebben kennis van de achtergronden van andere culturen. Zij begrijpen de situatie en de mogelijke problematiek van mensen die vanuit niet westerse cultuur in Nederland wonen. Ze leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de multiculturele samenleving een rol spelen. (kerndoel 38)

- Het behandelen van andere godsdiensten en levensovertuigingen bij aardrijkskunde, wereldgodsdiensten en via thema's en projecten.
- Bijbelverhaal, ontvangstgesprekken, gesprekken n.a.v. het Bijbelverhaal.
- Bij de diverse zaakvakken komt dit nadrukkelijk aan de orde (zie inhoudsopgaven en onder andere de doelen van geschiedenis en aardrijkskunde).

Schoolspecifieke zaken:

Wanneer de gelegenheid zich voordoet, benutten wij mogelijkheden om mensen uit andere culturen uit te nodigen op school.

Bij het vak wereldgodsdiensten komen de leerlingen van de bovenbouw in aanraking met de belangrijkste wereldreligies. In aansluiting hierop brengen zij een bezoek aan een Joodse synagoge in de stad.

De leerlingen kennen enkele problemen uit onze multiculturele samenleving en hebben hierover nagedacht. (kerndoel 38)

- Aan de hand van actualiteiten wordt gesproken over de vreemdelingen in ons land. Voorbeelden hiervan zijn de vluchtelingenproblematiek, asielzoekers e.d.
- Ieder jaar is in de Aardrijkskundemethode een hoofdstuk aan de multiculturele samenleving gewijd.

Schoolspecifieke zaken:

Wij zoeken naar mogelijkheden om vluchtelingen/asielzoekers binnen onze school hun verhaal te laten doen. Wij betrekken kinderen bij de problematiek die m.b.t. deze mensen actueel is.

Wij nodigen mensen uit op school die de kinderen vertellen over hoe het is om vervolgd of verdrukt te worden, om welke reden dan ook.

De leerlingen zijn hulpvaardig.

- Vanuit onze richtinggevende uitspraak 'We willen onze kinderen stimuleren meer samen te werken en te spelen' wordt hieraan dagelijks op veel momenten aandacht gegeven.
- Er is veel aandacht voor het creëren van een veilig pedagogisch leer- en leefklimaat op school.

Schoolspecifieke zaken:

Alle leerlingen worden naast het gebruikelijke hulpvaardig zijn in de school, ook gestimuleerd om hulpvaardig te zijn richting de (verre) naaste die het minder goed heeft dan wij. Ieder jaar doen we mee aan een of meer acties voor goede doelen. Ook denken we hierbij aan onze oudere, zieke en/of eenzame naaste door iets concreets te doen voor bejaarde mensen in een zorginstelling.

De leerlingen kunnen samenwerken met anderen. Ze kunnen hun eigen standpunt op een goede manier naar voren brengen en weten hoe ze tot een gemeenschappelijk standpunt kunnen komen.

- Een kritische houding ontwikkelen: kritisch waarnemen en lezen.
- Er is aandacht voor coöperatief leren volgens vastgestelde regels in de groepen.

Schoolspecifieke zaken:

In de bovenbouwgroepen wordt aandacht besteed aan het vormen van een eigen mening, debatteren en argumenteren. De kinderen van de lagere groepen mogen dit van tijd tot tijd bijwonen.

De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen. (kerndoel 34)

- Biologie en EHBO: er is aandacht voor de gezondheid en veiligheid van de leerlingen zelf en anderen. In diverse hoofdstukken wordt hier aandacht aan besteed.

Schoolspecifieke zaken:

Veel van de hierboven genoemde onderwerpen zijn geïntegreerd in onze methode voor sociaal-emotionele vaardigheden: Leefstijl. Zo ook de onderwerpen m.b.t. gezondheid, zelfredzaamheid, e.d. Leefstijl neemt een belangrijke plek in in ons onderwijs. De hoogste groepen nemen jaarlijks deel aan een EHBO-event waarbij het aanleren en toepassen van vaardigheden centraal staat.

De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument (kerndoel 35)

- Verkeer: als deelnemer in het verkeer worden de leerlingen gewezen op hun verkeersgedrag: jezelf en anderen niet moedwillig in enig gevaar begeven (HC 105). Vanuit de verkeersmethode worden de lessen gegeven.

Schoolspecifieke zaken:

De school neemt ieder jaar deel aan het landelijk centraal schriftelijk verkeersexamen. Wanneer daar aanleiding en gelegenheid toe is, nemen we deel aan praktische workshops rondom verkeer. Hiervoor vragen we dan externe professionals op school om iets te laten zien en horen.

De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu (kerndoel 39)

- Tijdens de biologie- en aardrijkskundelessen komen onderwerpen als klimaatverandering en milieuproblematiek aan de orde.

Schoolspecifieke zaken:

Middels leskisten en thema-onderwerpen van de Stichting Natuur- en Milieueducatie worden zaken als consumentgedrag, milieu e.d. aan de orde gesteld. In praktische zin dragen de leerlingen bij aan het schoon en netjes houden van de directie leefomgeving van de school (plein, bos, wijk).

Overzicht van activiteiten per leerjaar in het kader van burgerschap en sociale integratie

Kerdoel	Leerjaar 1 en 2	Frequentie
34 + 38	De leerlingen bereiden iets voor dat ze gaan uitvoeren voor de ouderen in het bejaardentehuis/verzorgingsinstelling.	Jaarlijks
38	De leerlingen vullen een schoenendoos met spullen van henzelf of die ze kopen, om weg te geven aan een kind in een ontwikkelingsland. Deze actie kan vervangen worden door een andere actie met een overeenkomstig doel.	Jaarlijks
37 + 38	De leerlingen maken en sturen een attentie ter gelegenheid van de verjaardag van het school-adoptiekind.	Jaarlijks
Kerdoel	Leerjaar 3 en 4	Frequentie
34 + 38	De leerlingen maken iets moois (zelfgemaakte kaart, kerststukje) en brengen dit aan ouderen in het bejaardentehuis/verzorgingsinstelling.	Jaarlijks
37	Leren over de historie dichtbij door middel van een bezoek aan Flehite met een actuele historisch getinte tentoonstelling en het mannenhuis.	1x per 2 jaar
38	De leerlingen vullen een schoenendoos met spullen van henzelf of die ze kopen, om weg te geven aan een kind in een ontwikkelingsland. Deze actie kan vervangen worden door een andere actie met een overeenkomstig doel.	Jaarlijks
37 + 38	De leerlingen maken en sturen een attentie ter gelegenheid van de feestdagen aan het school-adoptiekind.	2x per jaar
Kerdoel	Leerjaar 5 en 6	Frequentie
37	De kinderen verkennen de stad Amersfoort en haar historie tijdens een boottocht door de grachten van de stad.	1x per 2 jaar
34 + 38	De kinderen brengen een bezoek aan het bejaardentehuis/ een verzorgingsinstelling en voeren daar een programma uit ter vermaak van de ouderen.	Jaarlijks
39	De leerlingen organiseren een gelegenheid waarbij ze actief bijdragen aan het schoon maken en houden van de leefomgeving rondom de school (schoolplein, straat, bos).	Jaarlijks
38	De leerlingen vullen een schoenendoos met spullen van henzelf of die ze kopen, om weg te geven aan een kind in een ontwikkelingsland. Deze actie kan vervangen worden door een andere actie met een overeenkomstig doel.	Jaarlijks
38	We zoeken naar een mogelijkheid om iemand met een niet-Nederlandse en/of niet-christelijke achtergrond op school uit te nodigen, die in gesprek gaat met de leerlingen. Te denken valt aan iemand van Turks/ Marokkaanse of islamitische achtergrond of een vluchteling/asielzoeker.	1x per 2 jaar
Kerdoel	Leerjaar 7 en 8	Frequentie
36	Bezoek aan Den Haag op Prinsjesdag, in combinatie met het behandelen van de lesbrieff 'Derde dinsdag in september'.	1x per 2 jaar
36	Bezoek aan de Tweede Kamer in Den Haag met een programma van ProDemos, gericht op het kennismaken van en deelnemen aan democratische principes en uitingsvormen.	1x per 2 jaar
36	Bezoek aan Kamp Amersfoort en onderhoud van het geadopteerde monument De Wachtstoren. Eventueel in combinatie met het organiseren van een herdenkingsactiviteit.	Jaarlijks
37	Het organiseren van een avond voor ouders en leerlingen van groep 7 en 8 in het kader van omgang met muziek en moderne media onder leiding van een externe professional.	1x per 2 jaar

38	De kinderen nemen tijdens de les kennis van de religieuze overtuigingen van andersdenkenden en brengen aansluitend hierop een bezoek aan de synagoge in Amersfoort.	1x per 2 jaar
38	We zoeken naar een mogelijkheid om iemand met een niet-Nederlandse en/of niet-christelijke achtergrond op school uit te nodigen, die in gesprek gaat met de leerlingen. Te denken valt aan iemand van Turks/ Marokkaanse of islamitische achtergrond of een vluchteling/asielzoeker.	1x per 2 jaar
34	De leerlingen nemen jaarlijks deel aan een event waarin het aanleren en toepassen van EHBO-vaardigheden centraal staat.	Jaarlijks
38 + 39	De leerlingen organiseren een gelegenheid waarbij ze actief bijdragen aan het schoon maken en houden van de wijk rondom de school en zo iets betekenen voor de omwonenden.	Jaarlijks
38	De leerlingen vullen een schoenendoos met spullen van henzelf of die ze kopen, om weg te geven aan een kind in een ontwikkelingsland. Deze actie kan vervangen worden door een andere actie met een overeenkomstig doel.	Jaarlijks
34 + 38	De leerlingen brengen een bezoek aan een oudere in het bejaardentehuis en voeren een gesprek of houden een interview	Jaarlijks